

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83296,Skarzynski-Boleslaw-Antoni.html>
2022-09-30, 21:26

Skarżyński Bolesław Antoni

SKARŻYŃSKI Bolesław Antoni (31 III 1901, Warszawa – 17 III 1963, Kraków), lekarz, biochemik. Syn Karola, utalentowanego wiolonczelisty i nauczyciela muzyki, oraz Bronisławy z Biegańskich.

Kształcił się w krakowskich gimnazjach im. Jana Sobieskiego i im. Jana Kochanowskiego, egzamin dojrzałości złożył w 1920. W 1921–27 studiował na wydziale lekarskim UJ, uzyskując stopień doktora wszechnauk lekarskich. Już w trakcie studiów, zainteresowany chemicznymi podstawami procesów życiowych, w 1923–27 pełnił obowiązki asystenta w Zakładzie Fizjologii UJ. W 1927, po uzyskaniu stopnia doktorskiego, rozpoczął studia na wydziale filozoficznym UJ, gdzie w 1931 uzyskał absolutorium z zakresu chemii. Równocześnie pracował już w Zakładzie Chemii Lekarskiej, gdzie pod okiem prof. L. Marchlewskiego rozpoczął badania naukowe. Habilitował się w 1938 na wydziale lekarskim UJ i uzyskawszy stypendium naukowe im. Potockich, wyjechał w 1939 tuż przed wybuchem II wojny światowej do Szwecji. Tam kontynuował badania w pracowniach sztokholmskiego Inst. Biochemii, pod kierownictwem laureata Nagrody Nobla, H. von Eulera-Chelpina. Dzięki jego poparciu S. uzyskał stypendium Szwedzkiej Akad. Nauk, a w 1943 – docenturę uniwersytetu w Sztokholmie. Zimą 1944 S. wyjechał do Edynburga, gdzie na Polskim Wydziale Lekarskim powierzono mu prowadzenie wykładów z chemii fizjologicznej. W 1946 powrócił do kraju, gdzie objął po śmierci Marchlewskiego kierownictwo Zakładu Chemii Lekarskiej UJ, który trzeba było, po zawierusze wojennej, odbudować. W 1948 S. został profesorem nadzwyczajnym chemii lekarskiej UJ, a w 1954 profesorem zwyczajnym Akad. Medycznej w Krakowie. Od 1952 był członkiem korespondentem, a od 1961 rzeczywistym PAN.

Dorobek naukowy S. jest rozległy. Na początku lat 30.,

jeszcze pod kierunkiem prof. Marchlewskiego, badał właściwości widmowe witamin i hormonów, uzyskując doskonale podstawy metodologiczne i ugruntowując swój warsztat. Szybko też zaczął odnosić samodzielnie sukcesy eksperymentalne – udało mu się wydzielić krystaliczną postać folikuliny (estronu), czyli estradiol z materiału roślinnego. Wcześniej estradiol znany był wyłącznie jako hormon żeński występujący u ludzi i zwierząt wyższych. S. wykazał, że obok układu hemowego istnieje inna struktura chemiczna, która jest wspólna dla świata roślinnego oraz zwierzęcego. Niemal równocześnie S. prowadził zaawansowane badania nad mechanizmem przemiany karotenu w witaminę A w tkance wątrobowej. Badał też widma absorpcyjne witaminy C oraz pochodnych układu flawonu. Przebywając w Szwecji, zajął się bliżej biochemią nowotworów złośliwych, m.in. badał wpływ witaminy A na rozwój nowotworów indukowanych węglowodorami. Uwieńczeniem jego działalności naukowej na tym polu było wydanie wspólnie z H. von Eulerem-Chelpinem pionierskiej monografii o biochemii nowotworów: *Biochemie der Tumoren* (1942). Po powrocie do kraju S. prowadził światowej rangi badania nad bakteriami siarkowymi oraz witaminą B₁₂. Wykazał m. in. że witamina B₁₂ ma swój udział w czynnikach wzrostowych niektórych glonów i bakterii. Udowodnił także, że występuje ona w surowicy krwi w połączeniu z α1-globuliną, tworząc białko o nazwie transkobalamina. S. jako pierwszy na świecie wyizolował transkobalaminę. Odkrycie to opisał w pracy *Połączenie witamin B₁₂ z białkami* (1955). Już w 1954 doprowadził do upowszechnienia stosowania badań izotopowych w Polsce. Pod koniec życia prowadził istotne z punktu widzenia diagnostyki onkologicznej badania porównawcze nad składem białkowym moczu ludzkiego w różnych stanach chorobowych, m.in. w przypadku alkaptonurii i nowotworów złośliwych (1962).

S. interesował się żywo historią nauki. W dużym stopniu przyczynił się do reaktywowania nauczania historii medycyny w akademiach medycznych w Polsce, a także współtworzył Tow. Historii Medycyny. Praca zbiorowa *Sześćsetlecie medycyny krakowskiej* (1963), pierwsza monografia historii medycyny w Krakowie jaka ukazała się drukiem po II wojnie

światowej, powstała głównie dzięki jego determinacji.

S. był osobowością nietuzinkową. Jego wykłady cieszyły się ogromnym zainteresowaniem, również wśród studentów innych wydziałów UJ, a także ludzi bezpośrednio z uczelnią niezwiązanych. Dochodziło do tego, że aby pomieścić audytorium, trzeba było wynajmować odpowiednio duże sale, gdyż pozostające w gestii Akad. Medycznej w Krakowie były za małe. Krążyły o nim liczne anegdoty, także pikantne. Zapamiętano go jako człowieka o ogromnym poczuciu humoru i autoironii. Jego syn, Jerzy, malarz i scenograf, został profesorem Akad. Sztuk Pięknych w Krakowie.

PSB (W. Ostrowski); Śródka.

„Archiwum Historii Medycyny” 1963, nr 8; KHNIT 1963, nr 2;
„Przegląd Lekarski” 1963, t. 9; R. W. Gryglewski, *Historia biochemii*, [w:]

<https://wl.cm.uj.edu.pl/wydzial/historia/biochemia/>

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)